

Offentlig – privat

Uttryckt genom gestaltning

Av Nann Sommarström

Förord

Det här kandidatarbetet redogör för hur man genom gestaltning kan uttrycka vad som är privat mark för en bostadsgård i en omgivande offentlig miljö. Resultatet appliceras sedan på ett uppdrag för utveckling av den nuvarande gestaltningen för HSB Bostadsrättsföreningen Ullers bostadsgård i Ulleråker, Uppsala.

I den första delen beskrivs faktagrunden, litteratursökning, inventering och analys. Metoden Landskapskaraktär (LCA) utgör den strukturgivande metoden för arbetet.

I den andra delen finns syntesen kring ämnet gestaltning uttryckt i en offentligt - privat zoneringsplan. Här redovisas resultatet och litteraturstudierna genom utvalda delar av mitt förslag till upprustningen av bostadsgården Uller samt den slutliga diskussionen om ämnet.

Jag vill tacka min handledare Kerstin Nordin för vägledning i mitt första vetenskapliga arbete och bostadsrättsföreningens ordförande Lennart Jonsson som har gav sig tid till att informera mig om Brf. Uller samt en kort introduktion till att skriva ett uppdragskontrakt. Slutligen ett tack till husarkitekt Göran Lottsfeldt och landskapsarkitekten Kolbjörn Waern, som ritade bostadsgården år 1991, för att ni gav er tid för mina frågor.

Nann Sommarström

Titel: Offentlig – privat. Uttryckt genom gestaltning

Engelsk titel: Public – Private. Expressed through the design

© Nann Sommarström

Handledare: Kerstin Nordin, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Malin Eriksson, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0282, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna

Nyckelord: Avgränsning, bostadsgård, halvprivat, offentlig, privat

Omslagsbild: Ritad vy över HSB Brf Uller av Nann Sommarström

Publiceringsår: 2015

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Inledning

Bakgrund för ämnesval

I mitt kandidatarbete valde jag att arbeta med aktuella frågeställningar som uppkom genom mitt privata arbete av en uppgrustning för HSB Bostadsrättsföreningen Uller i Uppsala. De frågeställningar reflekterar den förändring som skett av dagens gestaltningar vid bostadsgårdar påstår jag. Då uppdraget knöts an till mitt kandidatarbete och tangerade vad vi hittills lärt oss i utbildningen blev det tillika ett tillfälle för att både utveckla och befästa kunskapen inför det framtida yrket.

Uppdraget fångade också mitt intresse då det möjliggjorde att få lära mig mer om den svenska bostadsgården som ett grönt stadsbyggnadselement och en urban samlevnadsform. Under utbildningens gång framkom aldrig en bestämd definition för bostadsgården trots en längre kurs i ämnet under basåren och att det finns bostadsgårdar i varje större svensk stad.

Platsbeskrivning

Ulleråker är beläget ca 3 km söder om Uppsala centrum på den västra sidan av och invid Fyrisån. Ulleråkersområdet var fram till 1980-talet ett av Sveriges största mentalsjukhus med tillhörande sjukhusområde. Idag är det en stadsdel som har omvandlats från ett slutet sjukhusområde till ett öppet och modernt bostadsområde i parkmiljö med inslag av äldre institutionsbyggnader. Där finns kulturhistoriskt värdefulla byggnader kvar från olika epoker och ny bebyggelse med höga arkitektoniska kvaliteter som i viss mån är anpassade efter den befintliga bebyggelsen och efter områdets karaktär. De flesta bostäderna är samlade kring det gamla sjukhusområdet Asylen med en park i centrum och i kanten av det befintliga naturområdet.

Brf. Uller är belägen i Ulleråkersområdets södra del och byggdes i början av 1990-talet. Den består av tre stycken flerfamiljshus omgiven av generöst tilltagna i huvudsak gröna markytor. Husen är placerade mellan sjukhusparken i Asylen och den trädbevuxna Kronåsen.

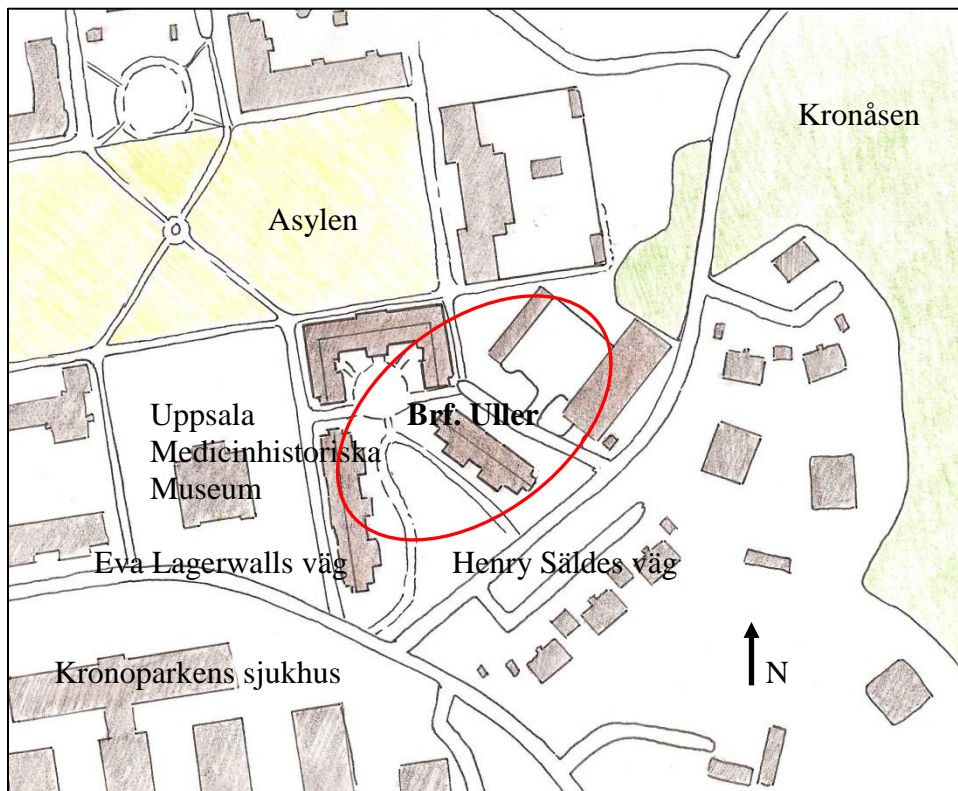

Bild 1. Lokaliseringskarta över södra delen av Ulleråker (Omarbetad bild från Eniros hemsida 2009)

Anspraak

Bostadsrättsföreningen önskade en partiell förnyelse av sin utemiljö med bl.a. följande önskemål; dels en tydligare gestaltning ut mot den förbipasserande Henry Säldes väg som markerar för utomstående var bostadsgårdens mark börjar, dels förstora samt tillika förstärka var den privata zonen påbörjas för en uteplats tillhörande en lägenhet och dels att lösa problematiken med en oplanerad genväg över en av gårdens ytor. De önskade även en långsiktig plan som innefattade både framtida behov av plantering av nya träd och ett förslag på hur lekplatsen kunde förnyas.

I flera av uppdragets punkter togs sammanfattningsvis följande problematik upp enligt min tolkning: Behovet av att tydliggöra vad som är gårdens mark för att förhindra vistelse och passage av utomstående personer.

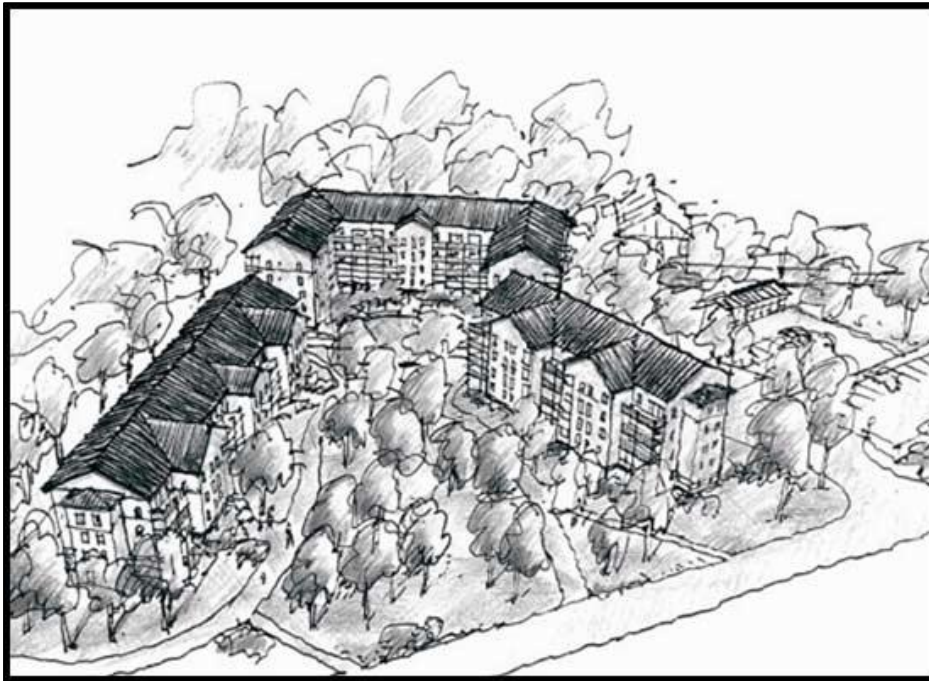

Bild 2. Ursprunglig illustrationsplan (HSB Ullers hemsida 2009)

Syfte

Avsikten med kandidatarbetet var att genom gestaltning med stöd i forskningslitteratur uttrycka vad som är privat mark för en bostadsgård i förhållande till omgivande offentlig miljö. Syftet var också en kunskapsbyggande diskussion där det framkom hur olika forskare har resonerat runt ämnet. Den personliga intentionen var att bättre förstå gestaltningens roll för en välfungerande bostadsgård.

Utifrån kandidatarbetets resultat var syftet tillika att ta fram ett gestaltningsförslag för den privata Bostadsrättsföreningen Uller som förtydligar bostadsgårdens avgränsningar mot den offentliga miljön. Genom att arbeta på ett vetenskapligt sätt hoppades jag på ett lyckat resultat även i gestaltningsuppdraget.

Frågeställningar

Följande frågeställningar blev riktlinjer för studierna:

På vilket sätt kan övergången från den offentliga till den privata sfären uttryckas?

Vad är det som visar på att en yta tillhör en bostadsgård?

Följande frågeställningar blev riktlinjer för gestaltningen:

Vilka behov, problem och möjligheter finns på gården?

Hur önskar föreningen använda gården?

Avgränsningar

Tematiskt var arbetet avgränsat genom fokusering på gestaltning som uttrycker zonerings mellan den offentliga och den privata marken vid en bostadsgård. Uppsatsen stöder sig teoretiskt på den utvalda huvudlitteraturen och de olika analysmetoderna. Geografiskt var arbetet avgränsat i form av Brf. Uller med tillhörande mark i Ulleråker, Uppsala. Tidsmässigt hade jag sju veckor till förfogande för att arbeta aktivt med att skriva uppsatsen och lösa gestaltningen för bostadsgården innan den slutgiltiga inlämningen. Arbetet avslutas med presentationen av min gestaltning inför bostadsrättsföreningens styrelse samt ett godkänt kandidatarbete.

Målgrupp

Mitt kandidatarbete vänder sig till landskapsarkitekter, min uppdragsgivare och boende vid Brf. Uller, fastighetsägare samt övriga intresserade. Förhoppningsvis kan det här arbetet ligga till grund för en fortsatt utveckling av hur man kan uttrycka det privata gentemot det offentliga vid såväl gestaltning av nya gårdar såsom vid upprustningen av äldre bostadsgårdar.

Begreppsförklaringar

Under arbetets gång använde jag ett flertal ord och begrepp som kan behöva en närmare förklaring för att innebörden ska vara densamma oavsett vem som tar del av arbetet. Därför följer här en lista över dessa begrepp.

Bostadsgård

Idag uppfattas bostadsgårdar som ett mellanting mellan det privata uterummet - villaträdgården, och det offentliga rummet - parken eller torget. Det är ett halvprivat rum mitt i stadslandskapet där man som boende delar gården kollektivt med de andra som bor i fastigheten (Kristensson 2007, s. 8). I det här kandidatarbetet har begreppen bostadsgård och gård samma betydelse.

Gestaltning

En medveten utformning av ett områdes arkitektur och formspråk.

Halvprivat miljö

Innefattar bostadsgården och mindre områden som gränsar till bostadsgården. Där känner man sig främst välkommen att ta del av området om man bor i husen runt gården även om det ofta är tillåtet för andra att använda området.

Mellanrum

Ytorna mellan byggnader i en stad. Dessa kan komplettera en bostadsgård och utgöra en övergångszon mellan det officiella och det privata.

Offentlig miljö

Alla i samhället har tillgång till den miljön då den är allmän och öppen. Gång- och cykelvägar, parker, lekplatser och ytor vid sidan om hus är exempel på offentliga miljöer.

Platskänsla

En plats förmåga att förmedla en karaktär som känns igen på en lokal nivå.

Privat

Betyder personligt, enskilt, eget - inte avsett för utomstående. Den privata sfären innefattar den egna lägenheten med balkongen. Där tillåts i första hand inbjudna att komma in för att ta del av området.

Zonering

Graderad skala från det privata till det offentliga platserna uttryckt genom gestaltning.

Metod

Jag använde mig av flera metoder för att erhålla en utförlig grund inför gestaltningen där grunddragen från metoden Landskapskaraktär, LCA - Landscape Character Assessment, fick vara den vägledande i kandidatarbetet.

Enligt modell från LCA inleddes arbetet genom en beskrivande del som övergick i en bedömning för att slutligen mynna ut i ett gestaltungsförslag. Det blev en växelverkan mellan analys och syntes där såväl subjektivitet som objektivitet spelade roll i processen.

Under den beskrivande delen ägnar jag mig åt fält-, kart- och litteraturstudier. Efter det kunde jag identifiera och beskriva karaktärerna på platsen och sammanställa analyserna i en karaktärsplan över området vilket sedan blev grunden för de konkreta förslagen i gestaltningen.

Under mitt arbete läste jag i huvudsak litteratur med fokus på begreppen offentlig - privat och textavsnitt som beskrev användandet av bostadsgårdsmiljöer. Min huvudlitteratur blev ”*Livet mellem husene, udeaktiviter og udemiljoer*” av Jan Gehl (1980) samt ”*Stadsrum människorum – att planera för livet mellan husen*” av Ulla Berglund och Ulla Jergeby (1998).

Inventering

Inventeringar lade grunden till den fortsatta analysen som sedan mynnade ut i den karakterisering förslaget vilade på. Jag studerade kartmaterial med höjdkurvor, grön- och infrastruktur för att få en inventering ur flera olika perspektiv. Genom att använda olika färger och markera de valda delarna i kartmaterialet fick jag en tydligare överblick av området och en bättre platskänedom. Det ökade förståelsen för vilka karaktärer platsen bestod av och vad som behövde förstärkas eller elimineras på bostadsgården.

Inventeringen av området var i huvudsak visuell där rumslighet, skalor och den befintliga naturen observerades liksom gång- och cykelvägar, riktningar och siktlinjer samt hur både de boende och övriga människor rörde sig inom området. Med hjälp av Branzells analysmetod (Branzell 1976) för rörelse och kontaktmöjligheter noterade jag avstånd och möjligheter till mänsklig kontakt vid vistelse på gården. Jag inventerade bostadsgården vid ett flertal tillfällen med kartunderlag, anteckningsblock och kamera för att få en så heltäckande bild som möjligt av platsen men även för att få in dygns- och klimatvariationen.

Under inventeringsrundorna stötte jag på ett flertal boende på gården och samtalande med dem. En förberedd rundvandring genomfördes med ordföranden i styrelsen för bostadsrättsföreningen. Jag kontaktade den ansvarige arkitekten samt landskapsarkitekten per telefon och e-post.

Bild 3. Vy över Brf. Ullers inre gård.

Analys

Vid analys av bostadsgården använde jag mig av det fakta som erhöles under inventeringen. För att kunna analysera utemiljön utifrån ett offentligt – privat perspektiv använde jag teorier och begrepp från Jan Gehl (1980) där han delar upp utemiljön i den privata sfären, den halvprivata och den offentliga sfären.

För att få en fullvärdig uppfattning av gården med avseende på hur den fungerar både som enskild plats och som en del av ett större område valde jag att arbeta med analysmetoderna Strukturanalys enligt Kevin Lynch (1960) och SWOT (1970). Dessa analysmetoder anser jag kompletterar varandra väl och kan effektivt ge en förståelse för helheten.

Det rådande stadsbyggnadsideal styr utformningen på bostadsgårdarna enligt Eva Kristensson (2007, s. 4) och därför valde jag att göra fältbesök också till andra bostadsgårdar från 1900-talet för att få en ökad allmän kunskap om bostadsgårdens historiska utveckling samt förståelse för bakgrunden till gestaltningen av Brf. Uller.

Här väljer jag att mer ingående beskriva två av de analysmetoder jag arbetade med.

Strukturanalys enligt Lynch

För den strukturella analysen av platsen använde jag mig av analysmetoden som presenterats av Lynch (1960) där platsens sammansättning delas upp i stråk, barriärer, distrikt, knutpunkter och landmärken. Omedvetet läser vi in stadens struktur och utformning så att vi lär oss att hitta till och känna igen olika platser som påverkar dess attraktivitet enligt Lynch (1960).

Lynchanalysen bygger på fältanalys och intervjuer med invånarna. Genom den analysen fick jag fram en urskiljning av platsens enskilda element och egenskaper som tillsammans gav en uppfattning om hur stadsdelen fungerar som helhet. Intervjuerna lämnades bort då det tidsutrymmet inte fanns.

Rent konkret ställde jag mig på utvalda platser och observerade visuellt sådant som kan identifieras som skilda enheter med egen identitet samt vad som bildar distrikt och kanter för att se hur tydlig och avläsbar platsen är och tillika identifiera knutpunkter och stråk för att förstå platsens användning och betydelse. I gestaltningen kunde jag sedan välja att utgående från insamlade fakta underlätta den visuella struktureringen och sålunda stärka platsens karaktär och identitet.

SWOT

Den här analysmetoden valde jag för att på ett enkelt och strukturerat sätt kunna visa hur gården upplevs och hur den kan utvecklas. SWOT är en metod för att lista upp och beskriva i text hur ett område upplevs och kan utvecklas. Den kompletterar Lynch analysmetod då det inte är en arkitektonisk analysmetod utan fokus ligger på framtida upplevelsevärden.

SWOT är lättavläst för utomstående och det går snabbt att jämföra översiktligt snarlika platser med varandra. Genom att i korthet beskriva områdets upplevelsevärden efter inventeringen får jag fram både befintliga svagheter och styrkor som kan åtgärdas genom gestaltningen. Metoden tydliggör vad man behöver förhålla sig till i framtiden för en lyckad utveckling både vad gäller möjligheter och hot.

Förebilder

Att söka förebilder i början av en gestaltning kan vara ett bra sätt till att få inspiration, utveckla idéer och ge arbetet ett tydligare fokus. Förebilderna fann jag både genom fältbesök på andra bostadsgårdar från 1900-talet och på internet ur ett offentligt - privat perspektiv i form av bilder och texter.

En viktig del i mitt sökande efter förebilder var också projekt där växtmaterialens användning och karaktär tillförde platsen en egen identitet för den större skalan som en bostadsgård utgör till skillnad mot en mindre privat trädgårdsmiljö.

Resultat

Inventering

Stadsdelen Ulleråker består av flertalet monumentala byggnader och storskaliga miljöer. Bostadsrättsföreningen Ullers hus inramas av en grön innergård där befintliga träd i viss mån bevarats. Nu börjar dock gestaltningen delvis changsera och visst slitage bli synligt.

Husarkitekten Lottsfeldt¹ berättade att byggandet av bostadsområdet skedde under en viss samordning från kommunen och arkitekturen anpassades lätt till områdets historiska karaktär. Brf. Ullers tre hus grupperades för att bilda en inre gård i kontrast mot det yttre allmänna enligt Lottsfeldt. Designen av husen har ett funktionalistiskt uttryck med odekorerade putsfasader i ljusa färger där varje lägenhet har en egen balkong eller uteplats som omges av häckar. Enligt landskapsarkitekt Waern² lades mycket energi på placeringen av husen, med hänsyn till de befintliga träden och till den dåvarande utsikten mot slätten som nu skymms av villor med tillhörande trädgårdar.

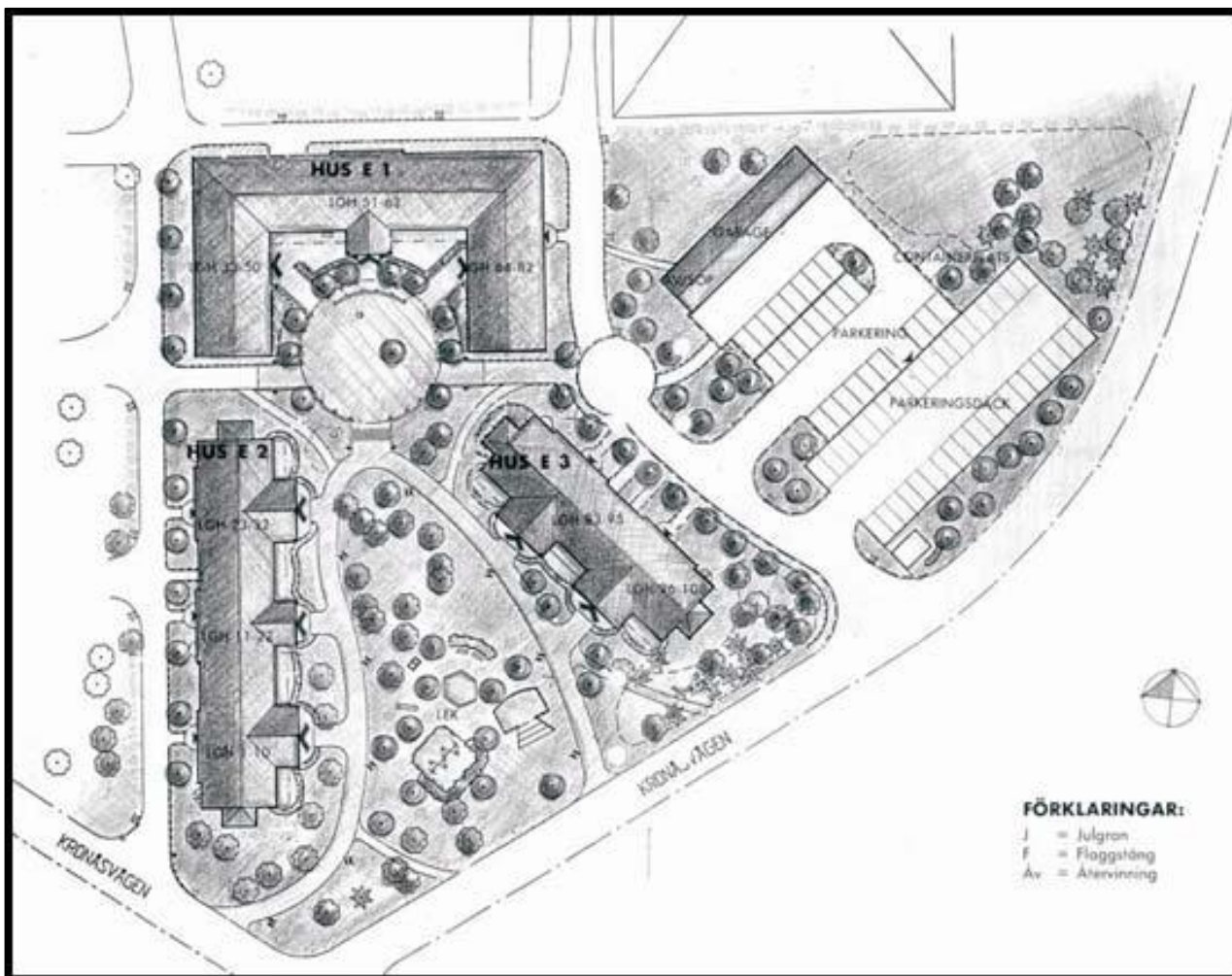

Bild 4. Ursprunglig gestaltningsplan (HSB Ullers hemsida 2009)

På innergården finns en generös lekplats för barn men lekredskapen är slitna och en förnyelse börjar bli aktuell. En låg häck omger gungorna och vid sandlådan finns en grupp av blandat växtmaterial. Det finns en konstutsmyckning mitt på gården, en stor färgglad dam i plåt, som Stadens konstråd i samarbete med kommunen bekostat. Framför det u-formade huset finns en formstark hårdgjord rundel med omgivande stödmurar och planteringar.

En gemensam grillplats är placerad på gräsmattan utanför föreningslokalen. Parkeringen består förutom av fristående parkeringsplatser av ett garage och ett parkeringsdäck. Markbeläggningen består i huvudsak av asfalterade gångvägar och den stora rundeln på innergården är stenbelagd. Grusytor förekommer på gångstigen som passerar norr om grillplatsen.

Bostadsgården har ett område intill parkeringen utan en tydlig funktion, ett mellanrum. Det består av en ovårdad gräsplätt med ett risigt buskage samt en icke gestaltad skogsdunge. Styrelseordförande Jonsson³ berättade att Brf. befarar att den delen riskerar bli en byggzon för ett projekterat nytt bostadshus placerat i direkt angränsning mot föreningens mark. Gräsplätten närmast parkeringen används endast då föreningen tillhandahåller där en sopcontainer vid vår- och höststädning.

I det lilla skogspartiet finns en välanvänd stig som går från grusgången som passerar grannfastigheten till Henry Sälde's väg. Några gångstigar leder till privata fågelmatningsstationer i en större gran och här finns även spår av barns lekar och fria lekplatser bland träden.

Analys

Lynch

Ulleråkersområdet har tydliga större *distrikt* bestående av bostäder, naturmark och parkområden. Bostadsrättsföreningen Uller består av några mindre distrikt som bildar egna rumsligheter. Analysen visade att här finns god potential att skapa tydlighet och utöka aktivitetsmöjligheter för de boende.

Enligt analysen är *barriärerna* ytterst vaga för gården vilket tyder på att avgränsningarna till området behöver förstärkas och möjligheter till att passera genom bostadsgården begränsas. Den enda tydliga avgränsningen är husens fasader samt stolparna mitt i entréerna in till gården. Starkaste tecknet på att avgränsningen inte är tillräcklig för gården är de spontana *stråken*. Ett stråk går tvärs över parkeringen, ett annat stråk är den upptrampade stigen från gatan som går rakt in på gården.

Det finns gott om *landmärken* i omgivningen såsom de omgivande äldre karaktärsbyggnaderna och de nya bostäderna samt Asylens park. Det saknas en tydlighet som visar var övergången mellan gatans officiella del övergår i den halvprivata gården. Vintertid ökar vagheten då avsaknaden av vegetationens grönska medför ännu större svårighet att tolka in avgränsningarna.

Den hårdgjorda rundeln samt lekplatsen är de största *knutpunkterna* för gården. Här samlas ofta både barn och vuxna för att leka och umgås. Jag anser att det finns ett behov av flera knutpunkter för att vidga nyttjande av bostadsgården, skapa sociala möten och gemenskaper och genom det även påvisa vad som tillhör gården. Grillplatsen är till exempel en sådan plats som kan utvecklas för att kännas som en distinkt del av bostadsgården.

SWOT - analys för bostadsgården Uller

<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> - generöst med yta - ljus, luftig karaktär - både en gestaltad och en mer naturlig del 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - svaga avgränsningar - vag identitet - eftersatt skötsel
<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - tydligt uttryck för offentlig - privat - ökad boendekvalité - förebild 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> - exploatering - ökad vandalism - fragmentering av Ulleråkersområdet

Analys av studiebesök

Jag besökte bostadskvarteret Astolf i Luthagen, Uppsala som har gestaltats av den berömda svenska landskapsarkitekten Ulla Bodorff i slutet av 40-talet. Kvarteret består av tydliga gårdsrum utan en övertydlig funktionsindelning. Här växlar de öppna och slutna rummen varav alla innehåller skulpturer. Alla planteringar är tänkta att hålla under många år med en vegetation som kan följas genom årstidsväxlingarna. Här fanns även vildvin som på Ullern vilken ger fasaderna liv. Liksom Ullern har gården också kontakt med ett större parkområde som ger den ett större sammanhang då den blir en liten del i en större struktur av grönområden. Vid gestaltningen av kvarteret har man tagit hänsyn till det ursprungliga vad gäller topografi och naturmark vilket delvis förekom även vid Ullern där man även bejakat platsens historia.

Jag inspirerades även av de klassiska 50-tals gårdarna vid Sala Backar i Uppsala. Området är lätt slutet mot sin omgivning vilket ger en privat känsla. Kontrasten blev stor då man gick in på gårdarna och mötte den större rumsligheten och grönskan där. På 50-talet var de funktionella värdena lika viktiga som de estetiska värdena vid gårdsgestaltningarna vilket var tydligt här. Här fanns också kravet på aktivitetsmöjligheter för barn med möjlighet för föräldrar att observera från håll. Jag uppskattade och inspirerades av att de här har tagit fasta på de lokala förutsättningarna för att ge de boende ett emotionellt band till sin miljö.

Som kontrast till de föregående bostadsgårdarna besökte jag Hammarby Sjöstad i Stockholm som en representant för nutida bostadsgårdar. Hammarby Sjöstad är ett gammalt industri- och hamnområde som har förvandlats till en modern stadsdel där det stadsmässiga ligger till grund för planeringen. Gårdarna är små med betydligt mindre grönska än de andra förebilderna. Markmaterialet granit dominerar vilket ger en exklusiv och hård känsla medan konstverk i form av mjuka lekskulpturer gav ett vänligt intryck. Mitt bestående intryck av de här gårdarna blev att de har fått en mer representativ funktion idag med en tydligare funktionsuppdelning. Det jag upplevde negativt var att det finns mindre plats för gårdsgemenskap och aktiviteter. Emellanåt saknades helt en avsatt plats både för större barn och vuxna.

Sammanfattande analys

Bostadsgården är ljus och öppen till sin karaktär, vilket i huvudsak förstärks av vita vårtbjörks stammar på innergården. Gården är behagligt stor men likväl exponerad då avgränsningarna är vaga. Vid den södra delen av innergården har slyn och vildvuxet buskage fått övertaget. Där ges utomstående personer indirekt tillåtelse att ”pröva kanten” och beträda den perifera delen av innergården. Här finns inte några tydliga gränser att passera för att komma in på bostadsgården.

I kontrast mot den mera naturliga markgestaltningen på innergården finns rundeln som ett formstarkt inslag. Här finns en helt annan karaktär med hårdgjord yta och en utsatthet som ger både hög ljudnivå av människor samt enformighet. Då nästan alla gulbarkiga häggar har dött dominerar husfasaderna. Det stela och livlösa ger en lätt officiell och kall känsla av platsen. Det odefinierade området vid parkeringen är fragmenterat och saknar den enhetlighet som kan hålla ihop gestaltningen med resten av bostadsgården. Det ger en känsla att utomstående kan anse sig ha rätt att beträda området precis som vilken annan skogsdunge med hänvisning till allemansrätten. Här finns mellanrummet som med en utveckling kan ge de boende fler kvalitéer på sin bostadsgård.

Den ursprungliga utformningen ger till viss del ett annat uttryck idag till skillnad mot när gården var ny. Nu till exempel existerar inte längre en utsikt mot slätten utan utblicken skymms av villabebyggelsen. Mot den bakgrunden förstår jag varför avgränsningen mot Henry Säldes Väg på den tiden inte heller behövde vara särskilt tydligt visuellt markerad. Idag ger dessutom övergångsställets placering med tillhörande skylt en inbjudande riktning rakt in till bostadsgården - se bilden på kandidatuppsatsens första sida. Sammanfattningsvis finns problemet med vistelse och passage på gården av utomstående människor för att de gestaltningselement som kan påvisa gårdens privata sfär är alltför vaga eller saknas. Samtidigt inverkar gårdens goda atmosfär också till spontan vistelse och en vilja till passage via de inkorporerade gemensamma ytorna.

Koncept

Temat för konceptet är identitet. Ordet identitet symboliserar det som jag anser att bostadsgården behöver förstärka. En förstärkt identitet kan ge de boende en inbjudande och samtidigt varierande hemmiljö med tydlig platskänsla. Forskarna Berglund och Jergeby (1998, s. 20) påstår att när människor känner ett visst ansvar för sin egen närmiljö ökar trygghetskänslan markant och känslan av att man tillsammans kan påverka den gemensamma miljön vilket leder till i en social kontroll.

Mitt koncept baserades på intryck från förebilderna och målsättningen att förtydliga övergångszonerna mellan det offentliga och det privata genom gestaltning. Genom platsbesök på området, analys, litteraturstudier, sökandet efter inspiration samt spontana samtal med boende kom jag fram till en övergripande idé för utformning av bostadsgården.

LCA

Resultatet av analysarbetet blev en plan med alla karaktärsområden utmärkta samt bostadsgården definierad utgående från ett offentligt - privat perspektiv. Nyckelkaraktärerna visar vad som skiljer gårdens platser från varandra och vad det finns för problematik att lösa genom gestaltningen.

Jag karaktäriserade bostadsgården utifrån hur jag upplevde området med stöd av insamlad fakta från inventeringen och analyserna. När mönster och strukturer urskildes tydliggjordes gårdens samband och tillsammans med stöd i litteraturen gav det en grund för min gestaltning av bostadsgården Uller. I plan visas var det *offentliga* (blått) och *privata* (orange) möttes på bostadsgården med den *halvprivata* delen (ljusrött) enligt min upplevelse baserat på Gehls (1980) teorier om utemiljön.

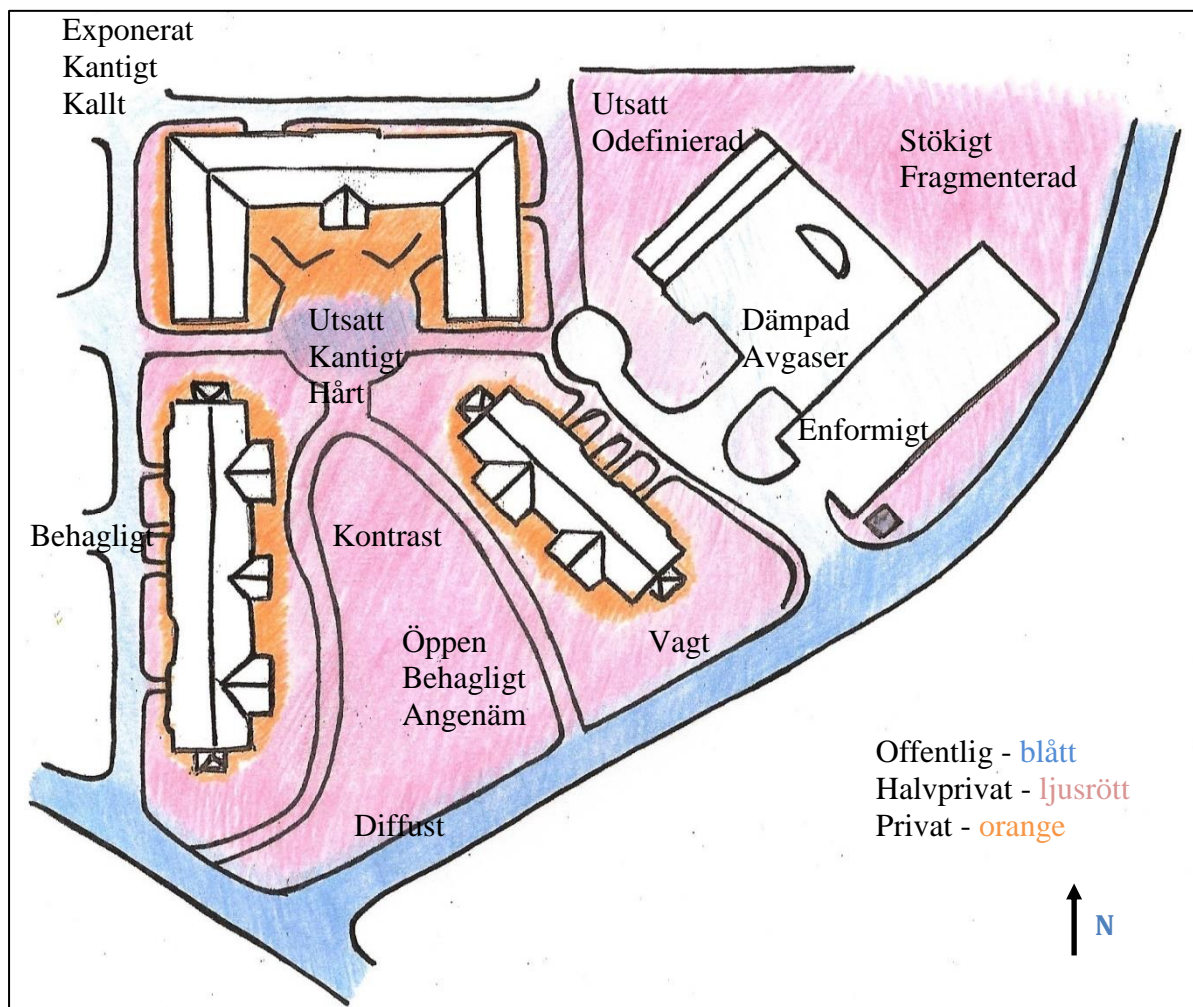

Bild 5. Ullers nyckelkaraktärer

Den privata sfären ligger oftast nära huset och dit hör den egna lägenheten med tillhörande uteplats eller balkong dit enbart inbjudna får komma enligt Gehl (1980). Till den halvprivata sfären hör gårdsytan där alla som bor på gården får vistas och till viss del även andra, helst inbjudna. Nya ansikten uppmärksammas och kan bli ett störande inslag för de boende enligt Boverkets rapport Gårdsutveckling (2008, s. 23). När entréerna till bostäderna nås inifrån gården fungerar gården som en mötesplats alla typer av boende för då kan de hälsa, stanna till och prata med sina grannar på väg in eller ut påstår Berglund och Jergeby (1998). Därför påpekar Boverket (2008, s. 23) att halvprivata zoner bör förekomma i direkt anslutning till trapphusens entréer.

I den offentliga sfären har allmänheten rätt till vistelse då alla äger den t.ex. parker, gång- och cykelvägar, lekplatser och torg (Gehl 1980). Den sfären karaktäriseras av att den är en del av miljön utanför själva bostadsgården och ligger inte sällan intill eller precis utanför gården. Mellanrum såsom gator eller bilparkeringar kan därför upplevas som del av den offentliga zonen (Boverket 2008, s.22).

Förslag

Med mitt gestaltungsförslag önskade jag lösa problematiken med den vaga känslan för den privata bostadsgården genom att stärka zoneringsen. Med förnyade och flera karaktärer skapas ett kvalitativt mervärde för de boende som samtidigt inbjuder till mer utomhusvistelse framhåller jag. Enligt Gehl (1980) kan en väl utformad utemiljö inbjuda till fler aktiviteter och därmed en ökad gemenskap i ett bostadsområde. Det estetiska fick gå hand i hand med det funktionella och sociala värdet i mitt gestaltungsförslag. Den estetiska upplevelsen är viktig för att få människor att gå ut i sin utemiljö enligt Berglund och Jergeby (1998).

Bostadsgårdens mellanrum var viktiga att bevara och utveckla, ansåg jag, då de både kan hjälpa till att hålla samman gården och tillika verka som en övergångszon mellan bostadsgårdens offentliga och privata del samt agera en mjuk avgränsare internt mellan de olika områdena.

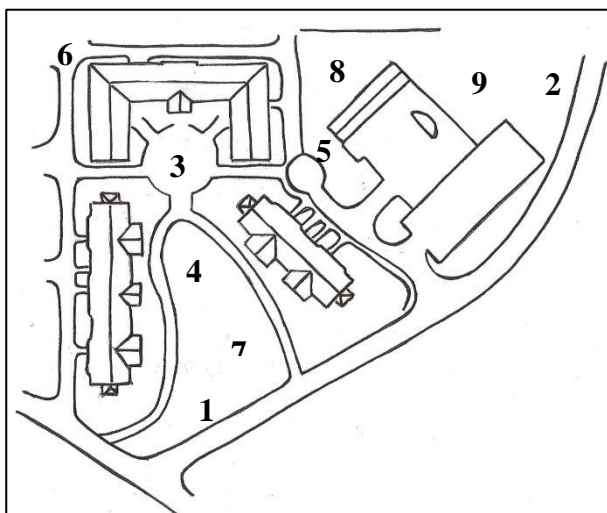

Bild 6. Lokalisering av förslagen

1) Gränsmarkering

Mot Henry Sälde's väg klagör en klippt måbärshäck gårdens yttre gräns som ett grönt staket mot den offentliga sfären. På detta vis tas genvägar bort, barnen förhindras springa rakt ut på gatan och utomstående avvärjs att bege sig in på gården. Häcken utgör en mjuk inramning av gården som tillika minskar passagen intill husgavlarna. Enligt Gehl (1980) ökar en indelning känslan av trygghet och tillhörighet då man vet vilka som hör hemma på området. Det uppstår ett kollektivt ansvar i form av en social kontroll som skyddar mot obehörig vistelse och vandalism.

Genom ett tydligt grepp om gestaltningen samt en ökad genomsiktighet på bostadsgården erhålls en bättre visuell kontakt vilket ger en tryggare känsla. Jag föreslog därför att slyet vid den södra delen tas bort då det förhindrade översikten över området och att snöbärsbuskaget minskas ner till mindre än hälften av den nuvarande ytan. Däremot sparas samtliga av de befintliga tallarna för att behålla bostadsgårdens höga och luftiga karaktär. Vid parkeringsdäcket ger björkarna platsen en gracil och ljus karaktär som kompletteras med vårlök för att få bort fokuset från vildvinet, som klättrar på väggen till parkeringsdäcket, innan lövmassan tar över och förskönar.

2) Den urbana skogen

Här såg jag en möjlighet att bevara en del av den ursprungliga naturen på området. Barn och äldre människor är de ålderskategorier som vistas mest i sin närmiljö enligt Berglund och Jergeby (1998). I deras undersökningar framkom att ungdomar ofta saknar mötesplatser och gärna söker sig bort från platser där de känner sig mera iakttagna, detta gäller även vuxna som vill koppla av från sin omgivning. Ibid. (1998) skriver om betydelsen av platser för barn där de kan få vara ifred utan att det måste vara alltför ordnat och städat. Skogsdungen kan vara en trygg plats innan barnet är moget för vidare utflykter på ensam hand till Kronåsen. Ut mot vägen omgärdas platsen av en häggmispelhäck, vilket ger platsen en känsla av omslutenhet och förhindrar passage. Om skogsdungen får vara vårdad kommer den att uppskattas mer av de boende och upplevas som trygg och trevlig plats.

Jag valde att förädla platsen till en inbjudande skogsdunge för en friare lekkreativitet, ett komplement till den övrigt gestaltade gården. Rumsbildande lekytor bildades med hjälp av ruggar bestående av bambu placerade bland de befintliga träden. Skogsdungen fick en balansbana med stående hoppstubbar, stenar i olika höjder och liggande trädstammar.

Under rundvandringen med styrelsens ordförande Jonsson ¹ framkom det att matning av fåglar endast är tillåtet för dem som bor i lägenheterna på nedre plan. Det fanns fler enkla fågelmatningsstationer upphängda i träden och därför valde jag att tillföra dungen fågelholkar i träden som en extra kvalitet. Små aktiviteter stimulerar till fler händelser påstår Gehl (1980) då människor inspireras av varandra.

3) Rundeln

Här önskade jag få bort den hårda och exponerade känslan genom att återinföra träd samt förstärka formen med smalkronig avenbok. Då avenboken är en släkting till björken kan kontrasten mot den i övrigt naturliga gården likväl bindas samman genom trädslagets karaktär. Växtmaterialet ger en viktig ljuddämpande funktion samtidigt som Berglund och Jergeby (1998) konstaterar genom sina intervjustudier att utsikten i sig är en av gårdens viktiga funktioner. De boende vill helst ha utblick över växtlighet men likaså möjlighet att se andra människor från sitt fönster.

Avenbokträden fick en perenn undervegetation och den södra delen av rundeln ritades delvis till ett förnyat blickfång för bostadsgården och för att dämpa genomströmningen av utomstående. I den omritade rundeln tillkom en perennplantering samt en liten vattendamm som ett estetiskt formelement för att ta bort en del av ekot som bildas här samt ge en mer intressant utemiljö att samlas kring och beskåda. Här valde jag att följa Gehls (1980) forskning om att aktivitet föder aktivitet och att ju fler människor som vistas ute desto fler lockas ut. Gehl påstår att de sociala aktiviteterna beror till stor del på andra människors närvaro då vi för det mesta trivs i samvaro.

4) Lekplatsen

Lekplatsen är viktig eftersom den är framförallt barnens ”egna” plats och tillika mötesplats för dem. Idag leker de mindre barnen främst under föräldrarnas uppsikt och är av den orsaken begränsad till mindre ytor i närheten av hemmet (Berglund & Jergeby, 1998). På grund av det har jag därför plockat bort häcken kring gungorna i mitt förslag och ersatt den istället med en punktviss buskageplantering. Det ger överblickbarhet och medverkar samtidigt till att gungplatsen blir en del av lekplatsens helhet.

Hur utemiljön ser ut styr in valet av lekar tillika som den fungerar som en social motor på gården då likaså barnens föräldrar samlas kring leken (E. Kristensson 2007). En av de vanligaste orsakerna till att vuxna vistas på gården är umgänget med barn (Berglund & Jergeby, 1998). För att befrämja den gemensamma vistelsen valde jag förutom traditionella gungor och sandlåda att också ge platsen lekvänliga skulpturer. Det finns mervärden med att koppla in en konstnär då konst kan plocka upp de informella flöden som finns på platsen, förutom att konst ger en mer exklusiv och därmed privat känsla anser jag. Skulpturerna kan också ge de boende något intressant att vila ögonen på, menar jag. Många äldre människor uppskattar att kunna betrakta lekplatsen på håll och att ha enbart traditionella lekredskap kan ge intrycket av att det är en plats endast för barn (Ibid., 1998).

5) Plats för sopsortering

På den sydöstra gaveln av garagebyggnaden placerades ett sophus i vitmålade ribbor för grovsortering. På så sätt kan de boende lätt passera den på sin väg till parkeringen och det ger tillika

en möjlighet till att mötas här. Enligt Berglund och Jergeby (1998) är det främst nyttobehovet som styr människor att gå ut och där kan sophuset utgöra ett sådant skäl. Deras studier visar att de vuxna kan behöva ett nyttomotiv för att vistas ute för de vill inte se sysslösa ut enligt vår tidsmoral där man inte vill uppfattas som lat. På grund av det anstränger man sig för att ha något att göra och på så sätt se upptagen ut. Finns det då en gemensam yta ökar chansen att man stöter på varandra i vardagen vilket gynnar det sociala livet för bostadsgården (Gehl 1980). På fasaden ges möjlighet för ett växtmaterial att klättra och ge försköning.

6) Uteplatsen

Uteplatsen fick till en del en häckplantering i enlighet med det redan vedertagna mönstret för gårdens uteplatser. En sammanhållen gestaltning där vissa element återkommer är viktig för att stärka förståelsen av vad och vilka ytor som utgör bostadsgården.

På den norra sidan av huset valde jag att anlägga en skugggrabbatt längs fasaden till glädje för de boenden och för att förtydliga bostadsgårdens avgränsning vid den norra sidan av huset. Det ger distans till de förbipasserande tillika som uteplatsen förstörades och exponeringen minskade. Enligt Kristensson (2007) gör en tydlig avgränsning att de omtyckta uteplatserna blir mer användbara då de medför en större avskildhet och möjlighet att göra dem personliga. Hon menar att likaså runt uteplatserna och i närheten av fönster på bottenvåningen behövs skapas en privat zon.

7) Belysning

Jag valde att arbeta med fasadbelysning samt att belysa vattendammen och den så kallade ”Frödings veranda” för att stärka rumsuppfattningen. Ljus kan ha både en estetisk funktion och verka gynnsamt ur ett trygghetsperspektiv. Specifik designad belysning visar enligt min mening även på att området har en privat karaktär och blir en av de detaljer som påvisar en skillnad mot den yttre miljön som omger bostadsgården. För att underlätta övervakning bör platser också ha, enligt Jacobs, tydliga gränser mellan det privata och offentliga så man vet vad som ska övervakas (Jacobs 2004, s. 58).

8) Grillplatsen

Kristensson (2007) anser att det är viktigt med olika typer av aktiviteter tillika som det fordrar tillräckligt stora avstånd för att inte kännas påträngande. Grillplatsen öppnar upp för möjligheten att få till en lätt avskildhet till skillnad mot den inre delen av bostadsgården anser jag. En kaprifolspaljé placerades i hörnet mot Asylens park för att få en mer definierad plats. Jag föreslog också en örtplantering innanför spaljén och att syrenbersån tas bort för att istället bli en häck mot passagen ut från granngården. Därigenom förstöras ytan för grillplatsen och öppnas upp för fler aktiviteter.

Mot garagebyggnaden fanns en befintlig liten plantering, där får de boende fortsättningsvis fritt uttrycka sin glädje över det odlade. Allt behöver inte detaljstyras utan det gör den här platsen mer personlig och trivsamt. Berglund och Jergeby (1998) menar att när de boende deltar i skötseln av gården känner de en ökad kontroll över gården och att man kan påverka den gemensamma miljön, jämfört med gårdar som sköts av en stor förvaltning. När människor känner ett visst ansvar för sin egen närmiljö eller en plats ökar trygghetskänslan markant (Berglund & Jergeby 1998, s. 20).

9) Fruktlunden

Den här delen av gården är ett mellanrum som kan fungera som en mötesplats både för de boende och för deras gäster. Här planteras äppelträd av flera sorter i gräsmattan. Med tanke på framtiden ger också gräsmattan en möjlighet till att odla på. Rejåla bänkar placeras ut som tillåter klättring och lek samtidigt som de erbjuder sittplatser under äppelträden. Berglund och Jergeby (1998) framhåller fördelarna med lösa möbler, som kan flyttas runt beroende på en önskan om sol respektive skugga samtidigt som det ger gården en personligare karaktär, vilket uppskattas av många boende. Det ger ytterligare möjlighet till sittplatser i en annan del av bostadsgården på en mindre exponerad plats, vilket är något som efterfrågas enligt Kristensson (2007).

Jag föreslog att den befintliga bersån vid grillplatsen istället får bilda en syrenhäck mot grusgången och granngårdens entré för att dämpa en del av passagen över gräsmattan för Berglund och Jergeby (1998) såg i sina intervjuer med boende vid gårdar med en mer öppen karaktär, att vissa av dem uppskattade passerande människor men också att det medförde en otrygghet särskilt för mindre barn.

Diskussion

Metod

Mitt kandidatarbete grundade sig på de valda analysmetoderna och litteraturstudierna som tillsammans resulterat i ett material med flera skikt. LCA-metoden (Landscape Character Assessment) blev plattformen med en tydlig arbetsgång där allt knöts ihop till ett kunskapsunderlag inför min gestaltning. LCA erbjöd ett smidigt sätt att genom några få kärnord kunna sammanfatta karaktärerna systematiskt i en planritning. En ytterligare fördel med LCA metoden var, enligt min uppfattning, att det objektiva likväl som det subjektiva bejakades medvetet vilket synliggjorde fler av bostadsgårdens värden.

Utemiljön analyserades utifrån ett offentligt – privat perspektiv enligt Gehls metod (1980) vilket klargjorde var avgränsningarna för zoneringsfärena fanns samt hur och på vilket sätt de olika zonerna inverkade på bostadsgården. Tillsammans gav det en helhetsbild av gården att ta ställning till och bejaka i gestaltningen. Jan Gehl (1980) talar för en uppdelning av utemiljön mellan privat och offentligt och en mjuk övergång däremellan vilket jag upplever att redan finns i vissa avseenden hos Brf. Uller. Metoden lyfte fram den halvprivata zonens betydelse som övergångzon, den ger en trygghetskänsla samt en social kontroll, men den gav inte svar på hur stor den halvprivata zonen behöver vara för att den trygga känslan skall infinna sig. Kanske den halvprivata zonen medverkar till att den privata delen kan göras mindre till ytan och likväl uppfattas tillräcklig är en av mina funderingar. Några riktmått utgående från de vanligaste boendemiljöer är i behov av utvecklas för att erhålla en god boendegestaltning anser jag.

Litteratursökningen var begränsande om svenska bostadsgårdar då den största delen av källorna som finns är skrivna för flera år sedan och främst behandlar funktionalistiska bostadsgårdar från mångmiljonprogrammen. Jag antar att detta hänger samman med svårigheten att hitta en tydlig definition för den svenska bostadsgården. Större delen av den övriga litteraturen som använts har jag kommit i kontakt med tidigare under utbildningen. Den här delen kunde fördjupas, nu blev det till en stor del tidsramen som fick diktera villkoren och därför prioriterade jag att hellre få en djupare förståelse av det bekanta än gå in i något helt nytt. Det medför dock en risk att de valda referenserna inte är tillräckliga för den problematik jag försökte lösa i mitt kandidatarbete.

Jag sökte med avsikt gestaltningar av bostadsgårdar från olika tidsepoker där studier av hur man har löst och uttryckt de offentliga kontra de privata zonerna låg som grund för observationerna. Det var tillika ytterst givande för att förstå mer av hur Brf. Uller ser ut idag och för att kunna tolka en framtida utveckling. Valet var att hitta goda förebilder för de enskilda delarna i min gestaltning samtidigt som jag medvetet observerade sämre fungerande miljöer och ställde mig frågan vad det är som saknas i dessa miljöer för en fungerande övergång mellan de offentliga – privata zonerna.

Under inventeringsrundorna träffade jag på boende på gården och samtalande med dem men det fanns inte tid för att göra en boendeintervju utan jag valde att enbart följa styrelsens önskemål. Kanhända det var ett tag sedan styrelsen samtalade om en framtida gestaltning inför uppdraget eller kanske jag gestaltade för sådant som både styrelsen och jag förutsätter att ska finnas på en bostadsgård utan att tänka ett steg till över dagens behov in i framtiden? För att undersöka det verkliga behovet bland de boende kunde den biten utvecklas med hjälp av enkla frågeformulär och en allmän träff.

Resultat

Genom kandidatarbetet har jag fått en större kunskap om vad det är som styr upplevelsen av vilka ytor som tillhör bostadsgården och hur övergången från den offentliga till den privata sfären kan uttryckas. Det mest påtagliga är ytor som är rent fysiskt tillgänglig eller otillgängliga förutom det visuella avgörandet. Generellt upplevs tydliga gränser mellan de olika zonerna som något positivt. När man som boende eller besökare vet vilken zon man befinner sig i uppstår det en känsla av trygghet (Boverket 2008, s. 24). Det finns dock en risk anser jag med fysiskt starka avgränsningar

såsom höga plank och låsta portar då det kan ge en falsk känsla av kontroll som gör att rädslan eskalerar. Men om avgränsningen är allt för vag förloras den sociala kontrollen och ansvarskänslan.

Det finns andra sätt än lås eller fysiska barriärer att påvisa en bostadsgårds privata del påstår jag. Avgränsningar kan vara likväl mentala såsom fysiska vilket öppnar upp för ett subtilt sätt att signalera zoneringsarna tänker jag. Enligt min mening kan en väl uttänkt gestaltning verka positivt för en bostadsgårds avläsbarhet. Det är genom detaljering, skötselgrad och materialval en mer privat karaktär för gården uttrycks och ger den märkbara skillnaden från de offentliga miljöerna i staden. På det sättet blir det mera uppenbart för utomstående att inte passera gården obehindrat utan att respektera platsens privata känsla och därmed de boendes behov av sin gård.

Det som på ett övergripande sätt ger en uppfattning för utomstående att det är en privat gård är också en inre gemenskap påstår jag, en slags avskild intern trygghet som urskiljer sig från den officiella anonyma stadsbilden. ”Bostadsgården är en underskattad resurs. I ett socialt perspektiv kan den bostadsnära utemiljön spela en viktig roll för människors trivsel och därmed också för trygghet och stabilitet i ett bostadsområde.” (Kristensson 2007, s. 40). De ytliga kontakterna har en funktion i samhället då de kan fungera som brobyggare mellan olika grupper och på så sätt ge en ökad känsla av trygghet och tillhörighet (Berglund & Jergeby 1998). Många människor – särskilt förvärvsarbetande – vistas lite på gården på grund av tidsbrist (ibid.). Det gäller därför att gestalta både för orsaker och möjligheter för de boende att vara på sin gård och ge förutsägelser till en gemenskap som ändå inte blockerar sikten utifrån men på ett sätt att gården upplevs mer sluten mot omgivningarna anser jag. Grunden för att åstadkomma det här finns redan på bostadsgården Uller, ytan är inte för stor för att ansvarskänslan och överblickbarheten över gården ska kunna försvinna.

Enligt forskaren Kristensson (2007) är de allra flesta nittiotalsgårdar för små då rådande byggnadsideal formar dem men det stämmer inte med Brf. Uller som har en till ytan generös utomhusmiljö. Det visade sig under mina fältbesök att det är ovanligt idag att en bostadsgård har lika generösa utemiljöer som Brf. Uller. Nutida bostadsgårdar är ofta som små tillrättalagda miljöer med en ytterst privat känsla är mitt intryck. Dagens livsstil och stadsförtätningstrenden i innerstaden leder till färre möjligheter till utevistelse och ställer därmed större krav på bostadsgårdarnas attraktivitet påstår jag. Det här tangerar även det som C. Florgård (2005) skriver om som ”naggas-i-kanten-problematik”. Han menar att alla byggnader har ett influensområde, en halvprivat sfär, som ofta är vegetationstäkt. Influensområdet riskeras att bebyggas när städerna förtätas vilket gör att grönskan försvinner. Den urbana skogen kan därför fungera både som influensområde för bostadsgården och den tilltänkta grannbyggnaden förutom att vara ett komplement till den omgivande parkkaraktären som bostadsgården finns i.

Kristenssons studier (2007) visar att ju rymligare en gård är desto mer användbar och uppskattad kommer den att vara då möjligheten till fler aktiviteter ökar. Det verkar motsäga tendenserna idag menar jag och därför blir en av våra uppgifter som blivande landskapsarkitekter att understöda betydelsen av en välplanerad och större yta för bostadsgårdarna för att uppmuntra till ett aktivt liv som ger livskvalitet för alla åldrar. Det finns många gårdar som är allt mer sparsamt använda av de boende upptäckte jag under mina fältstudier. Därför är det viktigt att utforma en bostadsgård utifrån de boendes önskemål för att gården skall kunna bli en naturlig fortsättning av de privata uteplatserna. Då de boende flyttar är det också viktigt med viss flexibilitet för att kunna vara i takt med sin samtid och kunna uppfylla de boendes önskemål konstaterar jag.

I övrigt skulle vara intressant med en diskussion om hur sluten och privat en gård får bli. Hur påverkar de låsta gårdarna livet i staden? Samhället förändras kontinuerligt vilket gör att de ursprungliga tankarna i en gestaltning som denna behöver anpassas och uppgraderas till rådande ideal och livsmönster. En utmaning för framtiden blir att hitta olika uttryck för hur man med andra medel än skyltar, murar och lås kan visa på respekten för en mer privat del av staden. Utomstående personers otillåtna vistelse på bostadsgården behöver begränsas för Uller då den platsen är ämnad i huvudsak för de boende. Men att helt exkludera utomstående är inte en lösning att sträva emot då det kan skapa ett brutalt exkluderande som får onödiga sociala sidoeffekter, påstår jag och som jag befarar kan vara skadligt för samhället i en större skala. En del av den urbana identiteten är ett liv bland obekanta människor i ett informellt lagarbete.

Reflektioner över arbetsprocessen

Jag lade upp det självständiga arbetet genom att skriva en tydlig tidsplan som stöd som jag sedan aktivt har försökt att följa. Då min generella erfarenhet av bostadsgårdar var ringa valde jag att fokusera på att läsa litteratur om dem och göra fältbesöken i det inledande stadiet innan jag började med att lösa gestaltningen. Mot slutet av arbetet fanns det ändå ett behov att gå tillbaka i processen och då arbetade jag parallellt med platsinventering, analyser och skissande samtidigt med litteraturstudierna. Det är mycket som händer på vägen och arbetet tangerar många fascinerande ämnen som skulle vara intressant att lära sig mera om.

Att ha analyserat helt på egen hand i flera steg gav ytterligare mer kunskap om de olika analysmetoderna. Genom J. Gehls (1980) metod lärde jag mig ett enkelt sätt hur man kan arbeta medvetet med en offentlig-privat-gestaltning på bostadsgårdar. En betydande kunskap är vilka aspekter som fordras för att ytor intill bostadshus ska tolkas in i den gemensamma bostadsgården. LCA metoden var spännande att få pröva då den var ny för mig men min blygsamma erfarenhet av både LCA och gestaltning kan samtidigt ha medfört att vissa aspekter gavs en obalanserad stor del. Det samlade intrycket är att dessa analysmetoder är ett effektivt sätt för att möta upp ett område under en kort tidsperiod.

Min ambition var att lyckas med en gestaltning som på ett sublimt sätt förtydligar vilken mark som tillhör gården samt förstärker den gröna strukturen i området. Jag upplever att jag nådde dit även om studien om problematiken offentligt - privat inte fick utrymme till att utvecklas fullt ut under den här korta perioden. I framtiden önskar jag att få utforska mera ingående hur växtmateriallets karaktär påverkar känslan av vad som är privat och vad som är offentligt.

Min ursprungliga tanke var att kandidatarbetet också skulle innefatta en tillämpning av utbildningens teorier genom en gestaltning för att klargöra mer ingående vad en gestaltande landskapsarkitekt behöver tänka på när man ska planera för fungerande bostadsgårdar. Den biten lyckades då jag samtidigt fick möjlighet att utföra mitt privata uppdrag och det har gett mig en mer verklighetsförankring och en nyanserad bild av bostadsgårdarna som ett grönt stadsbyggnadselement.

Det jag inte kunde förutse är att kandidatarbetet framförallt givit mig en djupare förståelse och inblick i de bidragande faktorerna som samhällsutvecklingen har på våra utemiljöer. För jag upptäckte slutligen att gestaltningen inte kan lösa allt. För att en stadsdel ska fungera väl som helhet behöver den översiktliga planeringen besitta de grundläggande strukturerna för stadshelheten. Då kan de goda bostadsmiljöerna uppstå där gestaltningen är kopplad till en planering som kan möta upp alla stadens behov. I annat fall finns det risk för att olika brukargrupper trängs undan och de halvprivata delarna av staden blir offentliga ytor i brist på andra alternativ samtidigt som det privata förlorar all transparens. Min slutsats blir att en vinnande helhet för stadslivet fås om gestaltningen också fungerar likväl översiktligt som detaljnivå med de nödvändiga zoneringsarna.

Källförteckning

Litteratur

Berglund, U., Jergeby, U. (1998). *Stadsrum människorum – att planera för livet mellan husen*. Byggforskningsrådet

Boverket (2008) *Gårdsutveckling i miljonprogramsområden [online]*. Tillgänglig: http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2008/Gardsutveckling_i_miljon_programsomraden.pdf [2011-05-07]

Branzell, A. (1976). *Att notera rumsupplevelser*. Statens råd för byggnadsforskning

Florgård, Clas m.fl. (2005). *Spelet om staden*. Stockholm: Forskningsrådet Formas

Gehl, J. (1980). *Livet mellem husene, udeaktiviter og udemiljoer*. Arkitektens forlag.

Humphrey, A. (1970). *Swot-analysis*. Stanford University

Kristensson, E. (2007). *Bostadsgården. Vardagsrum, lekplats, mötesplats och utsikt*. Formas.

Lynch, K. (1960). *The image of the city* Cambridge: M.I.T. Press Harvard University

Natural England. *What is landscape character assessment?* (Elektronisk).

Tillgänglig: <http://www.naturalengland.org.uk/ourwork/landscape/englands/character/assessment/d_fault.aspx> (2009-05-10)

Samtal och e-post

¹ Göran Lottsfeldt, ansvarig husarkitekt, telefonsamtal den 4 maj 2009.

² Kolbjörn Waern, ansvarig landskapsarkitekt, telefonsamtal den 4 maj 2009 och e-post den 6 maj 2009.

³ Lennart Jonsson, styrelseordförande i Brf. Uller, samtal den 23 mars 2009.

Hemsidor

HSB bostadsgårdar <http://www.uppsala.hsb.se/87uller/> (20090415)

Eniro <http://kartor.eniro.se/> (20090325)

Svenska Akademiens Ordbok <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>(20090425)

Fotografier och illustrationer

Bild 2 och 4. Upphovsrättsinnehavarens tillstånd, © HSB 2009, för publicering av bilder från HSB Ullers hemsida.

Övriga bilder och illustrationer är producerade av författaren © Nann Sommarström 2009